

Woronowski, Franciszek

Pasterska misja Kościoła w świecie współczesnych przemian cywilizacyjnych

Studia Teologiczne 15, 141-153

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. FRANCISZEK WORONOWSKI

PASTERSKA MISJA KOŚCIOŁA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYCH PRZEMIAN CYWILIZACYJNYCH

Treść: Wstęp; I. Współczesna laicyzacja; II. Pogłębienie pojmowania zadań pasterskiej misji Kościoła; III. Dostosowanie pasterstwa do potrzeb współczesności; IV. Nieodzowność przemian w praktycznym traktowaniu duszpasterstwa; Wnioski.

WSTĘP

Współczesne duszpasterstwo w swej działalności zbawczej staje wobec nowych zjawisk. Wynikają one z istoty współczesnej cywilizacji i przenikają całokształt życia. Powstają więc nowe problemy a wraz z nimi trudności w pełnieniu misji pasterskiej. Zmiany bowiem, które zaistniały we współczesności, są tak liczne i głębokie, że można mówić o nowej epoce cywilizacyjnej. Wobec takich zmian w świecie, które powodują nowe problemy i trudności duszpasterstwa o istotnym znaczeniu, powstaje niezbędność głębokich w nim przemian. Ma ono bowiem ewangelizować aktualną ziemską rzeczywistość ludzką i wychodzić w przyszłość. Nieprzestrzeganie tej zasady powoduje zapóźnienia w jego działalności i zmniejszanie skuteczności. Współczesna rzeczywistość empirycznie potwierdza tę tezę w sposób bardzo czytelny. Dostosowania (*aggiornamento*) aktualnego duszpasterstwa do nowej sytuacji cywilizacyjnej świata trzeba zatem dokonać przez odpowiednie w nim przemiany.

Stwierdzenie prawdy o potrzebie przemian w duszpasterstwie stawia ważne pytanie jakiego typu mają one być. Zmiany duszpasterstwa, powodowane głębokimi przemianami cywilizacyjnymi, nie mogą sprowadzać się do zmian mało znaczących, formalnych, porządkowych, metodycznych tylko i dotyczących środków działania. Te są wciąż wprowadzane w życie. Jak świadczą zjawiska w świecie, poszukiwania duszpasterstwa różnych szczebli i kie-

runków, dokumenty Kościoła i papieży - niezbędne są przemiany głębsze, dotyczące jego istoty, pojmowania celu pasterskiego posłannictwa, sposobu dążenia do realizowania go w pełni i stosowania w nim środków dla niego odpowiednich. Idzie więc o przemiany sięgające w głąb całego duszpasterstwa, w całą jego treść z istoty misji Kościoła wynikającą, autentyzm i pełnię jego realizacji oraz mogące skutecznie stawiać tamy współczesnemu obojętnieniu religijnemu i przeobrażać rzeczywistość ziemską w zjednoczoną z Bogiem i Jego prawami rządzoną. Idzie zatem o zmiany zasadnicze - decydujące o formowaniu pełni życia chrześcijańskiego i ewangelizowanie całego porządku doczesnego na ziemi.

Na zmiany te, przez które ma się dopełniać misja Kościoła w wyłaniającej się nowo epoce cywilizacyjnej, wskazuje nauczanie Kościoła, a sytuacja w świecie przynagla do przeprowadzenia ich w całym duszpasterstwie zbliżającego się do końca XX wieku i drugiego tysiąclecia ery chrześcijańskiej. Sprawa jest jednak nie tylko wielkiego znaczenia, lecz jednocześnie ogromnie złożona oraz stawiająca wysokie wymagania. Ze względu na te ostatnie - określenie wymienionych zmian i niezbędność ich przeprowadzania warto zacząć od zwrócenia uwagi na nasilanie laicyzacji we współczesnej rzeczywistości i następstwa z niej wynikające.

I. WSPÓŁCZESNA LAICYZACJA

Istnieje słuszna autonomia rzeczy ziemskich. Rzeczy stworzone i społeczności ludzkie cieszą się własnymi prawami i wartościami, które człowiek ma stopniowo poznawać, przyjmować i porządkować (KDK 36)¹. Wszystkie rzeczy bowiem z faktu, że są stworzone, mają własną trwałość, prawdziwość, dobroć i równocześnie własne prawa oraz porządek, które człowiek winien uszanować, uznawszy właściwe metody poszczególnych nauk czy sztuk (tamże). Zgodnie z prawdziwym poszukiwaniem naukowym i poszanowaniem norm moralnych ludzkie działanie w tej dziedzinie ma prawo do autonomii i taka autonomia nie sprzeciwia się wierze. Z drugiej strony nie mają uzasadnienia obawy, że ludzka aktywność w ściślejszym powiązaniu z religią może przynosić trudności dla autonomii ludzi, społeczeństw i nauk².

W świecie współczesnym przejawiają się jednak zjawiska fałszywej autonomii jako postawy całkowitej niezależności od Boga (KDK 20, 36), wylamywania się spod wszelkiej normy prawa Bożego (KDK 41) i takiego postępowania, które nie liczy się z istnieniem Boga lub wprost mu zaprzecza. Wrogie Bogu i prawom przez Niego ustanowionym siły szerzą ateizm i dążą do usunięcia z życia ludzi wszelkiego poczucia istnienia Boga i odpowiedzial-

¹ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, red. naukowa W. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 153.

² KDK 36; por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 153.

ności przed Nim. Ateizm państwowy³, przy pomocy wszelkich środków władzy państwa, ateistycznego wychowania szkolnego, dyskryminacji chrześcijan i opanowany cały system mass-mediów, dąży do usunięcia z życia państwa i jego obywateli wszelkich śladów religii. Zmierzał do tego w krajach opanowanych przez komunizm i czyni to nadal w tych krajach, w których utrzymał się dotąd lub jego zwolennicy odzyskali władzę w państwie. Władza ta zmierza do utworzenia państwa laickiego, lansując obraz świata bez Boga. Ateizm, jako pogląd na świat, propaguje na co dzień i w różnych postaciach cywilizację konsumpcyjną, hedonizm podniesiony do najwyższej rangi dobra i wolę panowania⁴, odrzucenie wszystkiego co wiąże się z wiarą w istnienie Boga i zachowaniem Jego prawa. Ateizm we wszelkich formach leży więc u podstaw fałszywej autonomii rzeczy doczesnych i walki o nią.

Ateizm i walka o fałszywą autonomię rzeczy doczesnych jest faktem, który stwierdzamy na co dzień wskutek nieprzebierania w środkach propagowania go jako doktryny świata bez Boga⁵, humanizmu oderwanego całkowicie od Boga - wypaczonego przez system konsumpcji i przyjemności, odrzucającego i zabijającego poczucie grzechu oraz tego, co obraża człowieczeństwo⁶. Szerzeniu się takiego humanizmu sprzyja współczesna cywilizacja rzeczy, anty-cywilizacja, w której osoby stają się przedmiotem użycia, podobnie jak używa się rzeczy⁷. Nastawia ona człowieka na utylitaryzm i gra na słabościach człowieka, czyniąc go coraz słabszym i bezbronny⁸. Z nią wiąże się kryzys prawdy i zakłamanie. Jest to cywilizacja śmierci. Ona stanowi podłoże dla „programów wychowania seksualnego”, „bezpiecznego seksu”, anty-natalistycznej mentalności i trendów proaborcyjnych. Humanizm przeciwny Bogu i godzący w prawdziwe dobro człowieka, jego godność i przyszłość, ujawniają dążenia do wyeliminowania imienia Boga z preambuły projektu Konstytucji, partyjne manipulowanie zatwierdzeniem Konkordatu, uchwalenie ustawy aborcyjnej⁹, niszczenie moralności społeczeństwa przez godzące w nią programy wychowania i mass-media. Państwowy ateizm w PRL i dążenia większości sprawującej rządu w naszej ojczyźnie obecnie do przeobrażenia jej w państwo laickie otwarły na oścież drzwi cywilizacji konsumpcyjnej i laickiego sposobu myślenia, które wdarło się głęboko w całość naszego życia. W świecie, w którym masy praktycznie obojętnieją religijnie i odchodzą od chrześcijaństwa (por. KDK 7), szerzy praktyczny i

³ KDK 20-21; DWR 6,15; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 11, 17; Przemówienie w UNESCO, 2 czerwca 1980 r., 6; Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o niektórych aspektach „teologii wyzwolenia”*, 117.

⁴ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, dz. cyt., s. 153.

⁵ Paweł VI, *Evangeliæ nuntiandi*, 55.

⁶ Jan Paweł II, *Reconciliatio et poenitentia*, 18.

⁷ Jan Paweł II, *List do Rodzin, 1994 Rok Rodziny*, 13.

⁸ Tamże.

⁹ Głosowanie w Sejmie w dniu 30 sierpnia 1996 roku, w którym 208 posłów opowiedziało się za dopuszczeniem aborcji ze względów społecznych kobiety i jej trudności życiowych.

egzystencjalny ateizm¹⁰, pogłębia się spustoszenie duchowe i moralne. Nasze społeczeństwo podąża ku temu spustoszeniu jak inne narody. Klęski, jak zdemoralizowanie społeczeństwa w szerokim zakresie, podkopanie życia rodzinnego, biologiczne osłabienie i zagrożenie wymieraniem, rozbrajanie narodu z duchowości, patriotyzmu i człowieczeństwa przez ogłupianie go odpowiednio preparowaną propagandą i popychanie w skrajny utylitaryzm (nawet za cenę zabijania nie narodzonych dzieci), są czytelne na każdym kroku naszego życia¹¹. Nastąpiła więc głęboka przemiana cywilizacyjna - przeciwstawna duchowi chrześcijaństwa i tysiącletniej kulturze polskiej.

W nowej, wszelkimi środkami laicyzowanej rzeczywistości i ulegania duchowi materializmu znacznej części społeczeństwa jest niezbędne przeobrażenie duszpasterstwa w nowe - odpowiadające potrzebom nowej epoki cywilizacyjnej, dostosowane do stawiania tamy zagrożeniom z cywilizacji śmierci wyrastającym i do budowania świata cywilizacji miłości. Tym zadaniom nie sprosta duszpasterstwo ukształtowane w innej epoce. Musi ono stać na wysokości zadań stawianych przez rzeczywistość w przeszłości nieznaną. Jest to nieodzowność wywołana przez współczesną laicyzację, której stawić czoło może tylko duszpasterstwo w pełni do tego przygotowane.

II. POGŁĘBIENIE POJMOWANIA ZADAŃ DUSZPASTERSKIEJ MISJI KOŚCIOŁA

W pełni przygotowane do ewangelizacji współczesnej rzeczywistości, zlaicyzowanej w praktyczny i egzystencjalny ateizm, duszpasterstwo musi oderwać się od traktowania go jako administrowanie, przeobrażając je w apostołską miłość Chrystusa Pasterza Kościoła¹². Takiego przeobrażenia tradycyjnego duszpasterstwa wymaga nowe odczytanie istoty Kościoła jako *tajemnicy, komunii i misji*¹³. Kościół jest bowiem żywą rzeczywistością, którą ożywia i jednoczy w jeden organizm Duch Święty (KK 7). Jednorodzony Syn Ojca, Jezus Chrystus, jest Głową Kościoła (KK 13, 30), który przez wiarę i chrzest oraz inne sakramenty, a szczególnie przez Eucharystię, jednoczy ludzi z sobą w jedno Ciało. W tym zjednoczeniu z Chrystusem stają się oni synami w Synu, żywymi i świętymi przybytkami Ducha Świętego¹⁴. Kościół jest więc tajemnicą komunii trynitarniej, nacechowanej pionowo-pozorną jednością i miłością. Jest posłany, aby jednoczyć przez siebie ludzi z Bogiem i między sobą w komunie miłości. W misji tej mają udział wszyscy, którzy stali się członkami Kościoła. Wszyscy bowiem przez wiarę i chrzest zjednoczeni

¹⁰ Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, 7.

¹¹ Zob. F. Woronowski, *O nowy ład ludzkiego bytowania*, Łomża 1996, s. 70-73.

¹² Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, 22.

¹³ Tamże, 12.

¹⁴ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 11, 13.

z Chrystusem, Głową tej komunii, uczestniczą w Jego funkcjach¹⁵, choć w niejednakowy sposób. Owocność zaś ich uczestnictwa w tej misji jest uwarunkowana komunią z Jezusem. Komunia z Nim jest źródłem komunii z ludźmi. Bez niej, a więc trwania w Nim¹⁶, to uczestnictwo jest bezowocne¹⁷. Kościół jest więc z natury swą komunią misyjną, budującą komunie. Komunia i misja są ze sobą głęboko związane, przenikają się i nawzajem implikują tak dalece, że - jak wyraża to Jan Paweł II - „*komunia jest równocześnie źródłem i owocem misji: komunია jest misyjna, misja zaś służy komunii*”¹⁸. Odczytywana coraz głębiej tajemnica Kościoła jako komunii i misji rzuca coraz więcej światła na istotę duszpasterstwa i jego zadania w świecie.

W świetle odczytywania natury Kościoła jako tajemnicy, komunii i misji musi pogłębiać się pojmowanie duszpasterstwa i jego działalności w świecie. Jego istotą jest uczestnictwo w miłości Chrystusa Pasterza, który, łącząc ludzi z sobą, uświęca, jednoczy ich w komunie miłości („*unum in Christo*”) i odnawia wszystko (Ef 1,10). Syn Boży przyjął bowiem naturę ludzką, aby odwróconych od Boga i od Niego oddalonych ludzi, którzy zerwali dialog miłości jako prawo życia synów Bożych, pojednać na nowo z Nim (uświęcić ich), zgromadzić w jedną społeczność miłości i przywrócić na ziemi panowanie Bożego prawa miłości pionowo-poziomej, to jest: Boga i człowieka. Dokonał więc dzieła odnowienia wszystkiego i dzieło swe prowadzi przez Kościół, który jest Jego „*niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego*” (KK 1). Kościół, pełna tajemnicy Boska i jednocześnie ludzka żywa rzeczywistość, ma więc za zadanie budowanie wspólnoty miłości w Chrystusie, w Jego Duchu Świętym zjednoczonej, przez miłość (z wiary wypływającej) doskonalącej się i duchem Ewangelii napędzającej całą rzeczywistość ziemską¹⁹. To jest istota misji pasterskiej Kościoła.

Istota Kościoła i jego misji w świecie wyznaczają strukturalne zadania duszpasterstwa, z których wynikają dalsze zadania szczegółowe. Te strukturalne zadania, jako określone istotne zadania całego duszpasterstwa, wyjaśniają więc jego naturę, cele i drogi ich osiągnięcia. W świetle treści misji Kościoła duszpasterstwo, czyli pasterstwo jako udział w misji tegoż Kościoła, to wypełnianie zadań niżej zestawionych.

1. Uświęcanie ludzi. Jego istotą jest świadome jednoczenie ludzi z Bogiem przez zespolenie z Chrystusem w jego Duchu Świętym przez wiarę i chrzest (KK 31; DE 22; DM 15, 36) i ich trwanie w tym zjednoczeniu. Chrzest wszczepia w Chrystusa, odradza do życia dzieci Bożych, namaszcza w Du-

¹⁵ KK 31; DA 3; *Christifideles laici*, 14.

¹⁶ J 15,5; *Christifideles laici*, 32; por. L. Stachowiak, *Ewangelia wg św. Jana*, Poznań-Warszawa 1975, s. 324-325.

¹⁷ J 15,4.5.6; *Christifideles laici*, 32.

¹⁸ *Christifideles laici*, 32.

¹⁹ KK 34; DA 7; *Christifideles laici*, 36-44.

chu Świętym, czyniąc człowieka duchową świątynią²⁰. Ochrzczeni są nowym stworzeniem. Jezus uczy: „*Ja jestem krzewem winnym, wy latoroślami*” (J 15,5). Są z Nim zjednoczeni tak, jak pędy z pnem, z którego wyrastają. Z Chrystusem zjednoczeni ochrzczeni czerpią z Niego nowe życie, które On posiada. I tylko w tej jedności z Chrystusem człowiek osiąga udział w życiu Bożym. Winien więc trwać w tym zjednoczeniu, umacniać je i strzec się, by jej nie utracić. Bez zjednoczenia z Chrystusem i trwania w nim nie ma zbawienia. W analogii winnego krzewu Jezus Chrystus wzywa do trwania w Nim i przestrzega przed zerwaniem więzi z Nim²¹. Bez tego żywego zjednoczenia z Chrystusem i trwania w Nim nie ma więc życia chrześcijańskiego. A tak zaś pojęte życie chrześcijańskie - to świętość. Do niej zaś powołani są wszyscy²². Powołani są z samego faktu przyjęcia chrztu. Wyjściowym więc i zarazem fundamentalnym zadaniem duszpasterstwa, w powiązaniu z funkcją profetyczną i kapłańską, jest działalność dla żywego trwania chrześcijan w zjednoczeniu z Chrystusem, życia ich Jego życiem i świadczenia o tym zjednoczeniu swoim zachowaniem w świecie.

2. Formowanie świadomej komunii chrześcijan. Z natury swej chrześcijaństwo jest pionowo-pozomą komunią ludzi z Chrystusem i w Nim między sobą zjednoczonych. Komunia - Kościół jest żywym organizmem z Chrystusa wyrastającym, przez Jego Ducha ożywianym i jednoczonym, stanowiącym Jego Mistyczne Ciało²³, Lud Boży. Jest Ciałem Chrystusa cały, taki jest jako ostateczne umiejscowienie w parafii²⁴ i jako „*Kościół domowy*”²⁵. Włączeni przez wiarę i chrzest w Kościół poszczególni chrześcijanie winni być świadomi swego zjednoczenia w Chrystusie z Nim samym i między sobą w jedną wspólnotę, odpowiedzialności za całe Mistyczne Ciało i poszczególnych współczłonków i obowiązku wzajemnego wspierania się tak w wymiarach życia religijnego, jak i bytowania na ziemi. Z istoty Kościoła pasterstwo ma więc za zadanie działanie, by chrześcijanie tworzyli rzeczywiste komunie chrześcijańskiej solidarności: byli głęboko świadomi swego zjednoczenia w Chrystusie, jedni drugich brzemiona nosili (Ga 6,2) i uświęcali społecznie - świadomi stanowienia mistycznego Ciała Chrystusa.

3. Kształtowanie świętości miłości. Zadanie niesienia pomocy ludziom w uświęcaniu się i formowanie się ich w komunie wymaga rozwijania i potęgowania wśród nich chrześcijańskiej miłości. Świętość bowiem osiąga swe szczyty w prawdziwej i pełnej miłości Boga i człowieka. Bóg ją nakazuje jako najwyższe przykazanie (Mt 22,37-40) i nią ogarniać nawet nieprzyjaciół (Mt 5,44). Jezus Chrystus z miłości oddał życie za odwróconych od Boga,

²⁰ *Christifideles laici*, 10.

²¹ J 15, 6; *Christifideles laici*, 32.

²² KK 39-42.

²³ KDIK 32; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 8, 18, 20-22.

²⁴ *Christifideles laici*, 26.

²⁵ KK 11; DA 11; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 21, 52; *List do Rodzin*, 3.

aby ich z Nim pojednać, i nakazuje ludziom wzajemnie się miłować tak, jak On nas umiłował²⁶. Ta wzajemna miłość jest znakiem rozpoznawczym chrześcijan (J 13,35) - oznajmia Jezus Chrystus. Miłość jest pełnią przykazań i węzłem doskonałości (por. Kol 3,14; Rz 13,10). Św. Jan Ewangelista głosi: „*Bóg jest miłością, a kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg w nim*” (1 J 4,16). Miłości Boga i ludzi wymaga jednocześnie natura Kościoła jako organizmu przez Ducha Świętego jednoczonego i zespalanego Eucharystią. Wcieleni przez wiarę i chrzest w Chrystusa (KK 31; DE 22) i należący do Jego Mistycznego Ciała chrześcijanie nie mogą trwać w tej organicznej jedności bez wzajemnej miłości. Miłość jest więc wraz z wiarą, z której wyrasta, istotnym elementem życia chrześcijańskiego z samej natury chrześcijaństwa. W niej chrześcijańska świętość osiąga swą pełnię. Pasterskim zadaniem jest więc kształtowanie świętości wyrażającej się miłością (KK 42), czyli świętością miłości. Kształtowanie takiej świętości jest istotą towarzyszenia Chrystusowi na wzór apostołów²⁷. Jest ono rdzeniem pasterstwa: pełnią budowania komunii chrześcijańskiej i odnawiania świata, budowania w nim ewangelicznego porządku - cywilizacji miłości²⁸.

4. Mobilizowanie wszystkich chrześcijan do uczestnictwa w misji Kościoła. Powołani do świętości miłości i wcieleni w Kościół (KK 11) oraz przez wiarę, chrzest, Eucharystię i Ducha Świętego zjednoczeni z Chrystusem, chrześcijanie mają udział w Jego funkcjach²⁹. Uczestniczą w profetycznej, kapłańskiej i pasterskiej funkcji Chrystusa, Głowy i Pasterza Kościoła³⁰. Są powołani, by uczestniczyli w misji Kościoła, szli i przynosili owoc³¹. Pasterskim zadaniem jest więc praca w tym kierunku, aby wszyscy wcieleni w Kościół - stosownie do swych możliwości - umacniali komunie miłości, żyli Ewangelią i służyli człowiekowi i społeczeństwu³². Kościół cały jest więc misyjny. Misyjna działalność całego Kościoła jest olbrzymią siłą mogącą przez miłość przemieniać całokształt życia na ziemi i przyspieszać głoszenie Ewangelii wszystkim ludom ziemi.

Przypomniane wyżej w największym skrócie (ze względu na przewidziane miejsce artykułu) zadania stanowią rdzeń pasterstwa Kościoła, którego tajemnicę coraz głębiej poznajemy. Naświetlił ją Sobór Watykański II i coraz głębiej w jego tajemnicę wprowadzają nas dokumenty papieży wyjaśniające poszczególne naświetlenia Soboru. Szczególnej doniosłości są dokumenty Jana Pawła II, które wytyczają duszpasterstwu nowe drogi i odsła-

²⁶ Por. C. Spicq, *Agape*, II, Paris 1959, s. 170-180; L. Stachowiak, dz. cyt., s. 309; H. Weber, *Die Neuheit des Gebotes der Nächstenliebe in Neuen Testament*, I-II, Roma 1960.

²⁷ *Pastores dabo vobis*, 42.

²⁸ Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie Roku Świętego 25 grudnia 1975*, AAS 68(1976/2) 143-145; Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, 14; *List do Rodzin*, 13.

²⁹ KK 33; DA 3.

³⁰ *Christifideles laici*, 36.

³¹ J 15,16; *Christifideles laici*, 32.

³² *Christifideles laici*, 36.

niąją pozostające w cieniu dziedziny działalności, jak m.in. w Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej *Christifideles laici* w Rozdziale III (32-44), Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej *Pastores dabo vobis* i w wielu innych. W świetle tym pojmowanie zadań duszpasterstwa musi pójść w kierunku istotnego pogłębienia oraz wejścia w dziedziny dotychczas ledwie dotykane. Jest to nieodzowność powrotu do źródeł i nowego odczytania tajemnicy Kościoła.

III. DOSTOSOWANIE PASTERSTWA DO POTRZEB WSPÓLCZESTNOŚCI

Głębokie przemiany cywilizacyjne w świecie, znaczące nową epokę i coraz głębszą samoświadomość Kościoła swej istoty jako komunii miłości i misji przynaglają do przemian w duszpasterstwie współczesnym. Musi ono dostosować się do działalności w nowej cywilizacji i odpowiedzieć odpowiednimi zmianami wymaganymi przez pełnię treści misji Kościoła w świecie. Ma ono bowiem za zadanie postawienie tamy współczesnej laicyzacji i praktycznej ateizacji oraz pozytywne budowanie świata cywilizacji miłości i życia. Zadaniom tym nie może sprostać duszpasterstwo w formach i treści minionej epoki przepychu i legalizmu, podziału na stronę czynną (duchowieństwo) i bierną (świeccy), administrowania i zawężenia do pomocy w zbawianiu się poszczególnych osób, traktujących życie religijne indywidualistycznie jako troskę o zbawienie swej duszy na drodze przestrzegania zakazów oraz wypełniania nakazów. Udział w misji Kościoła ma więc charakter tylko duszpasterstwa (a nie pasterstwa), a życie religijne wiernych w zasadzie sprowadza się do wypełniania nakazów i poleceń Kościoła jako instytucji do zbawienia (a nie jako Mistycznego Ciała Chrystusa). Choć i w tej minionej epoce pojmowania życia religijnego i pasterstwa Kościoła nie brakowało wyjątków, i zmiany w ich pojmowaniu oraz traktowaniu w drugiej połowie XX wieku postępują coraz bardziej zdecydowanie, jest to dopiero początek głębokich przemian. Dostosowanie do odczytanej na nowo istoty Kościoła i jego misji w świecie oraz nowej w nim sytuacji wymaga dalszych i głęboko sięgających przemian.

Kierunek tych przemian idzie od duszpasterstwa jako administrowania i kierowania wiernymi oraz kultem ku pasterstwu jako uczestnictwu w apostolskiej miłości. Jest to przemiana zmieniająca gruntownie duszpasterstwo i życie wspólnoty chrześcijańskiej.

Przemiana duszpasterstwa w tym kierunku oznacza podjęcie w pełni tych zadań, które wynikają z istoty Kościoła jako żywej tajemnicy, komunii i misji. Dostosowujące się do nowych odczytań tej tajemnicy duszpasterstwo musi więc przejść w apostolską miłość - budującą w świecie komunie miłości. Tylko ta jest zdolna zmienić oblicze naszej planety³³, tylko ta ma przy-

³³ Jan Paweł II, *Bożonarodzeniowe Orędzie 1986*.

szłość³⁴, tylko ją realizujące duszpasterstwo może osiągać swoją pełnię. Dostosowujące się do na nowo odczytanej tajemnicy Kościoła duszpasterstwo to takie, które całą swoją działalność opiera na orańwionych wyżej zadaniach jako podstawie i filarach nowoczesnego duszpasterstwa posoborowego - wybiegającego w daleką przyszłość.

Stawiając na uświęcanie wszystkich, formowanie świadomej komunii chrześcijan, kształtowanie świętości miłości i mobilizowanie wszystkich chrześcijan do uczestnictwa w misji Kościoła, duszpasterstwo staje się służbą człowiekowi. Podkreśla ono wielką godność całego człowieka (nie tylko duszy)³⁵, dąży do jego upodmiotowienia i zmobilizowania do uczestnictwa w misji Kościoła, uświęcenia przez realizację miłości chrześcijańskiej, do włączenia się w budowanie przez ewangeliczne życie w formowanie komunii miłości w konkretnym środowisku życia i pracy oraz do ewangelizowania wszelkich dziedzin życia³⁶.

Dostosowanie się aktualnego duszpasterstwa w pasterstwo apostołskiej miłości jest koniecznością wynikającą z pogłębienia samoświadomości Kościoła i jednocześnie ogromną szansą w świecie cywilizacji konsumpcyjnej. Jest jednocześnie nadzieją dla świata zapadającego się w materializm i rodzący się z niego rozkład.

Budując w świecie - przez każdą rodzinę i parafię - komunię miłości, duszpasterstwo apostołskiej miłości kształtuje nową rzeczywistość ziemską. Chrześcijańska komunია miłości przywraca w społeczności ludzkiej miejsce prawdzie, sprawiedliwości i solidarności³⁷. Ducha prawdy, sprawiedliwości, solidarności i cnót społecznych³⁸ wprowadza we wszystkie dziedziny życia społeczności ludzkiej. Wspólnota miłości stanowi przede wszystkim najwyższą szansę rozwoju życia społecznego, które niszczy egoizm i zakłamanie - niszczące zaufanie człowieka do człowieka³⁹. Wspólnota ta ma istotne znaczenie dla życia gospodarczego⁴⁰. Świętość ludzi mających wpływ na życie gospodarcze i biorących w nim udział stanowi ogromne wzmocnienie go i nadaje mu nową dynamikę. Usuwa z niego niszczące je zdemoralizowanie, ponoszone wskutek tego straty, podnosi pracowitość i odpowiedzialność. Gospodarka we wspólnocie miłości motywuje się nie tylko zyskiem material-

³⁴ Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie Roku Świętego*, AAS 68(1976/2) 145.

³⁵ KDK 12, 26, 41, 49; DWR 1-3, 9, 11; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 8, 10-12, 20; *Laborem exercens*, 18, 22-23; *List do Rodzin*, 1.

³⁶ Zob. F. Woronowski, *Ewangelizacja porządku doczesnego*, „Michalineum” 1990, s. 83-184.

³⁷ Por. Cz. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa 1985, s. 388.

³⁸ Do cnót tych zaliczamy: solidarność, odpowiedzialność, odwagę cywilną, wspaniałomyślność, lojalność, karność, miłosierdzie (por. np. Cz. Strzeszewski, dz. cyt., s. 396).

³⁹ Jan Paweł II, *Oreędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju*, 1 stycznia 1980 r., 1-2, 4, 6, 8, 10; Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*, 37-38.

⁴⁰ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, Lubaczów-Lomża 1991, s. 20-21; *O nowy ład ludzkiego bytowania*, Lomża 1996, s. 26, 49.

nym, dla którego ludzie kierujący się materializmem niszczą inne dobra, lecz (i przede wszystkim) dobrem wspólnym i innymi dobrami człowieka, sprawiedliwością. Przez formowanie komunii miłości w świecie duszpasterstwo apostołskiej miłości służy odrodzeniu kultury. Kultura oderwana od wiary chrześcijańskiej i wręcz od wartości ludzkich staje się anti-ludzką, degraduje człowieczeństwo⁴¹, prowadzi do anarchii moralnej, a ta legalizuje nawet zabijanie nie narodzonych dzieci, zło moralne nazywa postępek i prowadzi ku zagładzie. Ten rozbrat kultury z Ewangelią daje się zauważać w wielu dziedzinach współczesnego świata. Stanowi on dramat współczesnego człowieka i niebywałe zagrożenie. Znamienne jest więc ostrzeżenie Jana Pawła II w związku z uchwaleniem przez Sejm w dniu 30 sierpnia 1996 roku ustawy aborcyjnej: „*Nie ma praworządności w państwie, które zezwala na zabijanie niewinnych. Naród, który zabija własne dzieci, jest narodem bez przyszłości*”⁴². Tak wielki dramat wymaga więc dostosowania pasterskiej działalności do zdolnej do odrodzenia kultury. Zdolną zaś do przemiany i odrodzenia kultury może być tylko komunია miłości, ponieważ jest ona zorientowana tylko na dobro człowieka i służy pełni tego dobra. Trzeba wreszcie dodać, że budowanie komunii miłości w świecie służy skierowaniu polityki na służbę dobru wspólnemu, wyzwala ją z egoizmu i zakłamania. Polityka winna służyć dobru wspólnemu wszystkich. Wszyscy więc na drodze wyborów prowadzących ją winni powierzać władzę takim osobom, które staną na wysokości zadania rzeczywistego budowania dobra wszystkim służącego⁴³. Duszpasterstwo ma więc za zadanie kształtowanie świadomości i postaw chrześcijan, by w prawdzie, poczuciu sprawiedliwości i miłości nadawali polityce prawdziwy charakter służby dobru wszystkim. Przez budowanie komunii miłości duszpasterstwo ma zatem ogromną szansę formowania nowej mentalności i kształtowania lepszej rzeczywistości ziemskiej - odpowiadającej zamierzeniom Boga.

W obliczu sytuacji wywołanej przez cywilizację konsumpcyjną oraz możliwości wpływu duszpasterstwa na zmiany w świecie przez formację życia według ewangelicznych wymagań i społecznej nauki Kościoła duszpasterstwo współczesne stoi przed nieodzownością dostosowania się do nowego odczytania istoty misji Kościoła i potrzeb świata. Musi ono przejść ze sprowadzenia się do administrowania w ewangelizacyjny radykalizm apostołskiej miłości, budującej w świecie komunię. Jest to konieczność, która ma znaleźć w pełni swój wyraz w praktycznym traktowaniu duszpasterstwa.

⁴¹ Zob. F. Woronowski, *Człowiek i jego prawdziwe dobro*, Łomża 1994, s. 13-21.

⁴² *Oświadczenie biskupów polskich w sprawie ochrony życia ludzkiego*, Rzeszów, 14 września 1996 r.

⁴³ *Christifideles laici*, 42.

IV. NIEODZOWNOŚĆ PRZEMIAN
W PRAKTYCZNYM TRAKTOWANIU DUSZPASTERSTWA

Pod wpływem pogłębienia rozumienia istoty i misji Kościoła oraz ze względu na zagrożenie wywołane przez praktyczny i egzystencjalny ateizm traktowanie duszpasterstwa w praktyce życia codziennego ulega przemianom w wielu aspektach i przemiany te są niezbędne w coraz szerszej skali. Przede wszystkim nieodzowne są przemiany traktowania duszpasterstwa w praktyce w tych aspektach, które mają decydujące znaczenie dla całokształtu pasterskiej działalności. Do takich zaś trzeba zaliczyć niżej przedstawione.

1. Akcent w traktowaniu pasterskiej osobowości. Akcent ten trzeba przesunąć z administrowania na świętość apostołskiej miłości. Istotą pasterskiej postawy jest udział w miłości Chrystusa-Pasterza, który ofiaruje się z miłości ludziom i za nich oddaje swe życie. Pasterz zatem to człowiek miłości⁴⁴, z miłości służący Bogu i ludziom, jej podporządkowujący swą działalność i ją szerzący. Administrowanie winien czynić elementem miłości, służąc przez nią współbraciom. Tam więc, gdzie duszpasterstwo ogranicza się do administrowania i zarządzania kościelnego i je uważa za najważniejsze, a za kryterium „dobrego duszpasterzowania” osiągnięcia strony materialnej, trzeba nieodzownie w traktowaniu pasterstwa przesunąć akcent na świętość miłości apostołskiej.

2. Pasterskie oddziaływanie. W tym aspekcie, łączącym w sobie nauczanie i formowanie, wielkiej wagi jest pedagogia pasterska. Polega ona na połączeniu nauczania i kształtowania życia religijnego chrześcijan z prawdą apostołskiej świętości miłości pasterskiej, a nie na nakazywaniu tylko innym i ich moralizowaniu. Przeniesienie akcentu z tego ostatniego sposobu oddziaływania na oddziaływanie przykładem pasterskiej miłości apostołskiej jest niezwykle ważne zawsze a szczególnie w dobie różnorodnych zafalszowań ma ogromną siłę.

3. Traktowanie celu pasterskiej działalności. Tradycyjne duszpasterstwo stawiało sobie za cel tylko najważniejszy element: zbawienie duszy przez podporządkowanie się człowieka nakazom i zakazom Kościoła (najogólniej tylko rzecz ujmując) oraz kult. W świetle współczesnej sytuacji trzeba prowadzić człowieka do wiecznego życia z Bogiem przez świętość miłości i formowanie komunii w Chrystusie (*unum in Christo*). W formowaniu chrześcijańskiego życia musi dokonać się daleko sięgające przeobrażenie z chrześcijaństwa deklarowanego i sprowadzającego do form zewnętrznych w: społeczność świętych, żyjących miłością na co dzień i w niej ewangelizujących całą rzeczywistość ziemską. Pasterstwo współczesne musi więc przejść od administrowania i rządzenia do formowania świadomej komunii miłości -

⁴⁴ *Pastores dabo vobis*, 49.

ewangelizującej świadomie wszelkie dziedziny życia ludzkiego, czyli tworzącej cywilizację miłości.

4. Pasterska działalność. Jej istotą jest służba w uświęcaniu ludzi, realizowaniu miłości i przeobrażaniu przez nią ziemskiej rzeczywistości. Całą działalność pasterską należy traktować nie jako rządzenie, lecz jako służbę w zespalaniu ludzi z Chrystusem i między sobą w Jego Mistyczne Ciało - w komunię miłości (w „jedno”).

5. Miłosierdzie. Zranieni przez życie ludzie potrzebują duchowej i bytowej pomocy. Między autentycznym pasterstwem a pełnieniem miłosierdzia można położyć znak równania. Tradycyjne duszpasterstwo trzeba przeobrazić w miłosierdzie wobec ludzi w różnoraki sposób zranionych w życiu i należących do komunii lub błędzących poza nią i czekających na ratunek.

6. Obudzenie laikatu. Drzemią w nim olbrzymie siły. Tego olbrzyma trzeba obudzić i przez niego uświęcić całą rzeczywistość ziemską. Duszpasterstwo trzeba więc potraktować jako przewodzenie ochrzczonego w formowaniu przez nich rzeczywistych wspólnot świętych, w pełni solidarnych i kształtujących cywilizację miłości. Są oni wezwani do winnicy Pańskiej i przed każdym stoją otworem możliwości udziału w ewangelizowaniu ziemskiej rzeczywistości⁴⁵.

7. Ewangelizacja całokształtu życia. Człowiek jest powołany do współdziałania z Bogiem w doskonaleniu świata⁴⁶ i przepajania go duchem Ewangelii⁴⁷. Duszpasterstwo ma więc prowadzić wszystkich chrześcijan do kształtowania wszelkich dziedzin życia w duchu cywilizacji miłości. Trzeba więc traktować je jako zmieniające całą zranioną przez grzech rzeczywistość ziemską w nową - przez miłość doskonaloną.

8. Metody i środki. W uświęcaniu świata, formowaniu komunii miłości i cywilizacji z Dobrą Nowiną zharmonizowanej metodą jest apostołska miłość a środkami: modlitwa, post, jałmużna, uczestnictwo w zbawczym krzyżu Chrystusa⁴⁸, słowo Boże i sakramenty. Korzystanie z komputerów, środków audiowizualnych, internetu i innych tych pierwszych nie zastąpi. Korzystając z tych ostatnich, jako priorytetowe muszą być pierwsze.

Aby pasterstwo mogło stanąć na wysokości współczesnych zadań Kościoła i potrzeb świata, traktowanie go w wymienionych aspektach musi zmieścić się we wskazanych kierunkach.

⁴⁵ *Christifideles laici*, 2.

⁴⁶ KDK 34; *Laborem exercens*, 25.

⁴⁷ KK 34; DA 5, 6, 7.

⁴⁸ Jan Paweł II, *Savifici doloris*, 1, 20, 24; *Laborem exercens*, 27.

WNIOSKI

W realizacji pasterskiej misji Kościoła w świecie epokowych przemian cywilizacyjnych wyjście z form duszpasterstwa minionej epoki jest niezbędne. Pasterstwo współczesne dla ratunku ludzi zagrożonych cywilizacją śmierci musi wejść na drogę ewangelizacyjnego radykalizmu, stając się apostołską miłością pasterską - formującą życie chrześcijańskie jako pionowo-poziomej komunii miłości w Chrystusie, czyli „*Unum*”. Jest to jedyna droga i niezawodna, położenia tamy zagładzie i droga budowania nowej rzeczywistości życia, świętości i rozwoju. Na tę drogę winniśmy wejść wszyscy i dokonać na niej duchowego powstania ukształtowania nowego na ziemi porządku chrześcijańskiego.

PASTORALE MISSION DER KIRCHE IM LICHT DER GEGENWÄRTIGEN VERÄNDERUNGEN DER ZIVILISATION

ZUSAMMENFASSUNG

In der gegenwärtigen Welt nimt der Drang von Drohungen für das christliche Leben an. Diese Drohungen sind verschiedener Natur. Gleichzeitig vertieft sich Erkennung des Wesens der Kirche. Diese Situation beschleunigt zur Vertieferung der Seelsorge. Diese muss an die Situation sich anpassen. Schriftsteller zeigt also Richtung der Veränderungen und Grundsätze der neuer Seelsorge in der gegenwärtigen Wirklichkeit der Welt und Kirche und die Notwendigkeit dieser Veränderungen für neue Evangelisation und Zivilisation der Liebe.